

Interpres

Parmakkapı, İmam Sokak Ziya bey Han Kat 4
Tel. : 44 72 34 Beyoğlu

No. Subat 1967

ABC (İst)

RESİM SEZER
TANSUG

MEKSİKA SANATI ÜSTÜNE

Mimarlık Fakültesinde bir süre teşhir edilip 5 Şubatta kapanan Meksika sanatı sergisi Avrupa ülkelerinde gösterilen ve büyük bir katalogla takdimi yapılan şaheserlerden bir çoğunu içine alıyorsa da bu Orta Amerika bölgesinin tarihsel ve çağdaş sanatları hakkında az çok bir fikir veriyordu. Taşkılla'nın uygun bir yer olmakla beraber pek geniş ziyaretçi kütlesi çekecek bir yer olmayışı bir yana, serginin düzeni ve ışık durumu iyi değildi. Ancak kronolojik sıraya göre düzenlenmiş olması öğretici amacına uygun düşüyordu.

Meksika sanatı Amerika kıtasının öbür bölge sanatları gibi Asya orijinli insan gruplarının M.Ö. 2000—1500 yıllarından beri meydana getirdikleri mahalli bir kültürün ürünü olarak ortaya çıkmakta ve Uzak — Doğu, Pasifik Adaları sanatından eski Mezopotamya ve Mısır sanatlarına kadar çeşitli mukayeseler ve paralellere imkân veren orijinal bir görünüş taşımaktadır. Tabiat güçlerine bağlı mistik inançların yer aldığı Meksika kültürleri bütün yaşama düzenini dini bir merkez etrafında biçimlendiriyor ve şehirlerine bile dini seromonilere sıkı sıkıya bağlı bir yerleşme anlamı veriyordu. Önemli bir tarih ve zaman bilinci taşıdıkları tarih stelleri ve takvimlerinden anlaşılın bu eski Meksika toplumlarının sırrı bugün bile yeterince anlaşılmuş değildir. Bunda kullandıkları glifik yazının tamamen çözülmemiş olması kadar 16. Yüzyılda bölgeyi fetheden İspanyolların binlerce kitabı yakıtmış olmaları rol oynuyor. Bu imhadan kurtulan üç kitap hâlen Dresden'de bir kütüphanededir. Bunlar da bu eski toplumların tekmiil sırlarını ve özellikle tarihlerini aydınlatmaya yetmemektedir.

İspanyolların yerli halkı köle düzeni içine sokan gaddar fetih anlayışları kök-

leşmiş olan yaratıcı ruhu öldürmeye yetmedi elbette.

Meksika sanatının özel şematizmi mistik bir ruh düzeninin ifadesi idi. Ritmik gerilim burada da belli bir geometriyi hedef tutmakta ve şemayı muntazam kesintili kıvrak bir hecelemeye götürmektedir. Mistik duysu bir realite olarak kabul ediliyor. Ve bununla açık ve kaba bir hesoplaşmaya girilmiyordu. Bu ruh sert ve ciddidir.

Bir sentez sanatı olarak Meksika en büyük coşkunluğu 20 Yüzyılda büyük fresk ressamlarıyla tanıdı. Mahalli kültürün bilincini taşıyan Rivera, Orozco, Siqueiros, Guerrero gibi ustalar büyük halk hareketlerinin içinde biçimin de, biçimi bozmanın da vurucu sırrını yakalıyorlar. Bu coşku Meksika sentezinin kendini idrak edip hal ka ve büyük kültüre kavuşma yolunda attığı birinci büyük adımı teşkil ediyor. İlk defa İspanyol, bir zamanlar yoketmeye çalıştığı büyük mahalli kültürün ve halkın karşısında günah çıkarma mutluluğuna da erişiyor böylece. 1920—1940 arasında büyük eserlerini yaratan ustalar giderek yerlerini ikinci harp sonrasında başlayan soyut bir sanatın yetersiz temsilcilerine bırakıyorlar.

Türkiyede Meksika sanatına duyulan garip sempati yalnız yukarıda adı geçen ustalara bağlı çağdaş bir gerçek ifadeliği açısından da anlamlıdır. İşin önemli iki bölgenin kendini şematik biçimlendirme alanında deneyen içten popüler duyarlılığı açısından da anlamlıdır. İşin önemli yanını her iki bölgenin de sentez çabası teşkil ediyor denebilir. Ne var ki birinde Avrupanın sömürgeci gemileriyle Orta Amerika kıyılarına ulaşan sentez öbüründe Asyanın en Batı kıyılarındaki binlerce fallusla ılık Akdenize sokulması anlamını taşıyor.